

TÜRKİYE

“Türkiye Mimarlık Politikası”na Doğru...

2007

Mimarlar Odası, Türkiye’ye özgü bir mimarlık politikasının oluşturulmasının daha nitelikli bir yapıyı çevreye ulaşılması konusunda önemli bir adım olduğu fikrinden hareketle, bir mimarlık politikası metni üretilmesi konusunu uzunca bir süredir tartışıyor. Son iki yıllık dönemde ise mimarlık politikasında uygulamaya yönelik somut adımlar atılması hedefi ön plana çıktı. Geniş katılımlı toplantılarla, bu konudaki geçmiş deneyimlerin yeniden hatırlanması, güncel konuların böyle bir metne nasıl yansıtılabileceğinin tartışılması ve bunları yaparken de uluslararası bağlamdaki gelişmeleri de göz önünde tutarak, hem ülkemize özgü özellikleri dikkate alacak hem de uluslararası ortamda kabul görececek bir politika metninin üretilmesi amaçlandı. Mimarlık politikası konusu özellikle 2005 yılından itibaren Oda’nın bu amaca yönelik oluşturduğu çeşitli komitelerinde ve toplantılarında ele alındı; ayrıca 2006-2007 dönemi boyunca her iki ayda bir farklı şehirlerde gerçekleştirilmekte olan “Türkiye Mimarlık Politikasına Doğru Mimarlık ve Kent Buluşmaları” temalı ulusal kongrelerde, politika metninin gelişimine farklı kentlerden ve bölgelerden katkılar alınmaya devam edildi. Tüm bu görüş alışverişi sürecinin sonunda oluşturulan politika metni, 2007 yılı boyunca başta Cumhurbaşkanı olmak üzere ilgili devlet yetkilileri ve kamu kurumlarına sunuldu. Mimarlar Odası’nın politika çalışmaları çerçevesindeki amacı toplumsal-kültürel yaşamımızda mimarlığı ve mimarlık hizmetini etkin kılmak, yaşam yerlerimizin mimarlık kültürü ve hizmetinden yoksun bırakıldığı mevcut durumu tersine çevirmek, toplumu mimarlığın sanatsal, kültürel, insancıl ve işlevsel özellikleri ile yeniden buluşturmak gibi hedefler çerçevesinde ortak bir sorumluluk bilinci yaratmak olarak özetlenebilir. Politika belgesi üzerine görüşler alınmaya devam ediliyor; politikanın uygulamaya yönelik olarak her geçen gün gelişmesi hedefleniyor.

Mimarlar Odası’nın mimarlık politikası çalışmalarına ulaşmak ve görüşlerinizi bildirmek için:
www.mo.org.tr/mimarlikpolitikasi

“Türkiye Mimarlık Politikası”na Doğru...

GİRİŞ

Mimarlık, kültürel ve sanatsal bir ifade biçimi ve toplumsal bir kültür ögesidir.

Mimarlık, hem kültürel bir öge olarak bütün bir dünyaya aittir, evrenseldir; hem de ürünleriyle bir yere aittir, yereldir. Ülkelerin kültürel birikiminin en önemli bölümüdür, kentlerin ya da ülkelerin uygarlık düzeyini gösterir. Ülkelerin ve kentlerin dünyadaki yerlerini belirler, imgelerini oluşturur.

Mimarlık, öteki sanat dallarından farklı olarak, insana yaşam çevresi sunar ve onun yaşamını belirler. Kuşaklar boyu süren bir etkiye sahiptir; bir yere ait olma, o yerle övünme duygusu verir.

Toplumsal kültür, yapılı çevreyle yakından ilişkilidir. Kültür, yapılı çevreye yansır, yapılı çevreden beslenir ve yaşamı dönüştürür. İyi tasarlanmış yaşanabilir mekânlar, verimliliği artırır, insanlara kimlik verir ve onları mutlu kılar.

Sağlıklı ve güvenli bir çevrede yaşama hakkı, evrensel hukuk açısından en temel insan hakkıdır. Bu hak Anayasamızda, devletin görev ve hedefleri olarak yer almıştır. İyi yapılı çevre, sağlıklı ve güvenli bir toplumsal çevrenin ön adımıdır.

Konutlar, okullar, işyerleri, fabrikalar, hastaneler vb. mimarlık ürünleridir. Ancak mimarlık yalnızca bir yapı ile sınırlı değildir. Yapıların içinde bulundukları çevre ve kentsel mekânlar mimarlığın doğrudan ilgi alanıdır.

Kentlerin silüetini ve kimliğini oluşturan, ancak eskiyen ve yıpranan yapıların, sokakların ve alanların onarılması, yeniden işlevlendirilmesi, restorasyonu ve yenilenmesi, mimarlığın kente kattığı önemli değerlerdir.

Mimarlık, yalnızca estetik değeri olan yapılar üretmeyi hedeflemekle yetinmez; estetiğin yanı sıra gereksinimlere yanıt verme, doğru kullanım sunumları, doğru teknoloji seçimi ve ekonomiyi gözetmek de mimarlık alanının bileşenleridir.

Özetle, insanların içinde yaşadığı her ortam mimarlık ortamıdır. Barınaktan kentsel boyuta kadar, bütün yerleşmelerin fiziksel ortamını oluşturan yapı üretimi ve mekân tasarımı etkinliği olan **mimarlık, herkes için yararlı, herkes için önemlidir.**

MİMARLIK VE TÜRKİYE

Türkiye, birçok kültüre kaynaklık etmiş ve birçok kültürü buluşturmuş bir mimarlıklar ülkesidir.

Üst üste katmanlanarak, sürüp giden uygarlıkların ülkemiz topraklarında bıraktığı silinmez izler, gözler önündedir. Anadolu, birçok yerleşme kültürünün yeşerdiği büyük bir kaynaktır.

Türkiye arkeolojik zenginliğinin yanı sıra büyük bir mimarlık birikimine de sahiptir. Mimarlık, tarihimizde başarılı örneklerle sahip olduğumuz en önemli sanat dallarından biridir.

Cumhuriyetimizin ilk yıllarında ki çağdaşlaşma serüveninin bir yansıması olarak planlama ve mimarlık uygulamaları, o günkü koşullar içinde öncü deneyimler kazanabilmiştir. Ancak, 1950'li yıllardan itibaren seçilen bağımlı kalkınma politikalarının etkisiyle yaşanan kentlere göç sürecinde kentleşme hızı, kentleşme hızına ayak uyduramamış; plansızlık, kaçak yapılaşma, gecekondulaşma süreci, bir kimlik kaybı içinde kentsel dokunun, tarihsel mirasın ve doğal çevrenin bozulmasına neden olmuştur. Bu sorunlar, tutarsız siyasal yaklaşımlarla birleşerek daha da büyümüşür, büyümektedir.

Yaşanılan sağlıksız ve hukuk dışı kentleşme sürecinden ülkemiz mimarlığının da etkilendiği yadsınamaz. Yapılaşma büyük ölçüde mimarlık katkısı olmadan gerçekleşmiş, mimarlık hizmeti bürokratik bir formaliteye indirgenmiş, nitelik kaybetmiş ve nitelikli mimarlık örneklerinin birçoğu da, bu ortamda yitip gitmiştir. Oysa bugünün mimarlık yapıtlarının da geleceğin mirasını oluşturacağı açıktır.

Kısa zamanda çok sayıda barınak edinme baskısıyla giderek sağlıksızlaşan kentlerimizde, arazi rantını esas alan yaklaşımlar sonucu uygulanan sayısız imar-gecekondu afları ve hukuk dışı imar operasyonları sarmalında mimarlık unutulmuştur.

Mimarlıktan yoksun yapılaşmaya yol açılmış; sonuçta yitirilen insani, kentsel, doğal ve tarihsel değerler olmuştur. Oysa bu süreci yaşamak zorunda kalan **ülkemiz, binlerce yıllık birikime sahip bir mimarlıklar ülkesidir.**

HEDEF: “TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI”

*“Güneş girmeyen eve doktor girer”
Unutulan bir atasözümüz*

Mimarlık kültürü ile toplum, mimarlık hizmeti ile kullanıcı arasındaki bağı koparılması olumsuz çevre oluşumunun en önemli nedenidir.

Yaşam yerlerimizin, mimarlık kültürü ve hizmetinden yoksun mekânlarla biçimlenmesine neden olan bu kopuş, giderek yapı kültürünün yozlaşması sonucunu yaratmıştır. Bugün artık, bu mekânsal oluşumlar, yaşadığımız toplumsal-kültürel erozyonun en etkin unsurları olarak, geri dönülmez biçimde yaşamımızı biçimlemektedir.

Bu kısır döngüyü aşmak için, toplumsal-kültürel yaşamımızda mimarlık ve mimarlık hizmeti etkin kılınmalıdır. Mimarlığın, sanatsal, kültürel, insancıl ve işlevsel özellikleri ile toplumu ve kentleri yeniden buluşturmak, kimlikli, uygar ve esenlikli bir gelecek için, en güçlü güvencelerden biridir.

Ülkemiz insanı, yalnızca, tarih boyunca ürettiği mimarlık örnekleriyle övünmekle yetinemez; bugünün ve geleceğin gereksinimlerine de yanıt bulmalıdır. Doğayı, çevreyi ve var olan tarihsel değerleri korumanın yanı sıra, ülkemiz mimarlık birikimine koşut olarak çağdaş ve kimlikli mimarlık değerlerinin üretilmesinin koşullarını oluşturmalı, bütün olumsuz koşullara karşın yaşamımıza anlam katan günümüz mimarlık örneklerine değer verebilmelidir.

Hedef, yerel ve bölgesel değerleri gözetken mimarlık örneklerine çağdaş mimarlık örneklerini ekleyerek, ülkenin mimarlık varlığının artırılması, yerleşmelerin bu yolla yaşanabilir kılınmasıdır. Bu nedenlerle, kamu yönetim politikaları ve uygulama programlarında ülke planlamasından başlayarak kent planlamanın ve mimarlığın etkisinin artırılmasına olanak sağlayacak ilkelere yer verilmelidir.

Avrupa Birliđi'ne üyelik sürecinde olan ülkemizin, uluslararası bağlamda eşit ve karşılıklı mimarlık hizmet sunumuna da rehberlik edecek bu ilkeler çerçevesinde kalıcı, sürdürülebilir, kimlikli ve çağdaş bir çevrenin ülke düzeyinde temel imar ve kentleşme hedefi olmasının sağlanması; **“binlerce yıllık mimarlıklar ülkesinin yeniden mimarlıkla buluşması”** için **“Türkiye Mimarlık Politikası”**na bir an önce ulaşılmalıdır.

GELECEK VE OLANAKLAR

Türkiye Mimarlık Politikası, aşağıdaki saptamalar ve olanaklar çerçevesinde belirlenmelidir:

Geleceğe İlişkin Saptamalar:

- Türkiye'nin nüfusu, özellikle genç nüfusu artmaktadır.
- Kırdan kente göç sürmekte, kentsel nüfus hızla artmakta ve artık çoğunluğu oluşturmaktadır.
- Aileler küçülmekte ve yapıları hızla değişmektedir.
- Kentsel gereksinimler hızla artmaktadır.
- Plansız büyüyen kentlerimiz ciddi olarak afet tehdidi altındadır.
- Bütün bu gelişmeler bir yandan yeni yerleşmeleri ve yapılaşmayı, bir yandan da kentsel yenilemeyi ve yapı stokunun elden geçirilmesini gerektirmektedir.
- Bu hızlı değişim, Türkiye ve Dünya eko-sistemi açısından da ciddi bir tehdit oluşturmaktadır.
- Bu süreç, kentleşme politikalarına ve kentsel yatırımlara yeni yaklaşımlar getirilmesini zorunlu kılmaktadır.
- Bu koşullarla birlikte Avrupa Birliđi'ne üyelik sürecindeyiz.

Ülkemizin Olanakları:

Türkiye;

- Kültürel ve mimari miras bakımından önemli bir yere,
- Çağdaş teknolojiyi uygulayan, uluslararası anlamda etkinlik gösteren sektör kuruluşlarına,
- Mimarlık ve mühendislik alanında yetişmiş insan gücüne,
- Nitelik ve nicelik bakımından güçlü bir yapı malzemesi üretimine ve yeterli teknolojiye sahiptir.
- Küresel hizmet ticaretinin yarattığı kültürel-mesleki tahribata direnecek, Avrupa Birliđi üyelik sürecinde hızla yapı değişiminin yarattığı sorunlara rehberlik edecek,
- Kaynaklarının akılcı yönetilmesini sağlayacak ve kentleşme politikalarına, kentsel yatırımlara yeni yaklaşımlar sunabilecek birikimi de bulunmaktadır.
- Yatırımlarını, yaşam çevrelerini oluşturan bütün alanlardaki, ancak özellikle mimarlık ve mühendislikteki bilgi birikimini değerlendirerek planlamak, **geleceğine ilişkin doğru yanıtlar bulmak zorundadır.**

POLİTİKA İLKELERİ

Türkiye Mimarlık Politikası'nın oluşturulması, Mimarlar Odası'nın, mimarların, kamu yönetiminin, yerel yönetimlerin, ilgili tüm kesim ve kurumların, ülke adına ortak hedefi ve sorumluluğudur.

1. Kamu yönetimi, görevi gereği bütün yurttaşlara olabildiğince eşit özen içinde yaşama koşulları, kaliteli yaşam çevreleri sağlamakla yükümlüdür. Bu nedenle bütünsel olarak sosyo-

ekonomik planlamaya paralel olarak bilimsel anlamda fiziki planlamayı esas alır. Yerleşmelerin, ülke coğrafyasına dengeli biçimde dağılımını, kültürel ve doğal değerleri tahribatını önlemeyi ve afet tehdidi altındaki kentlerin büyüme hızını durdurmayı hedefleyen bir planlama sürecini başlatır. Bu amaçla uygulanacak programları yaşama geçirecek kurumlaşmaları sağlar.

2. Kamu yönetimi, mimari kaliteyi güvence altına alıp desteklemekle sorumlu olarak sürdürülebilir bir Mimarlık Politikası'nı yürürlüğe koyar. Yasa koyucu niteliğiyle, bu politikanın sağlıklı olarak uygulanması için yasal düzenlemeleri gerçekleştirir. Yasal düzenlemeleri yaparken, evrensel anlamda kamu ve mimarlık hukukunu gözetir, uluslararası hizmet ticareti bağlamında yapılacak düzenlemelerde ülkemiz mimarlığının ve mimarlarının kimliğini korur.

3. Ülkemiz yatırımlarının büyük bir bölümü inşaat yatırımlarıdır. Doğası gereği ülke kaynaklarının doğru kullanılmasıyla yakından ilişkili olan mimarlık hizmetleri, tasarım, uygulama, yönetim ve denetim boyutuyla bu yatırımların uygulanma süreçlerinin en önemli bileşenidir. Kamu yönetimi öncelikle, kamu yatırımlarının gerçekleştirilmesinde mimari kaliteyi gözetir, bu yolla ülkedeki bütün yapı faaliyetlerine örnek oluşturacak özendirici bir davranış biçimi ve yapı kalitesi sağlar.

4. Kamu yönetimi yapı üretim sürecinin bütünsel olarak düzenlenmesinden sorumludur. Bu görevi yaparken, mimarlık hizmetlerini gözetir, bu hizmetlerin yürütülmesini güvenceye alır. Ülkenin mimarlık varlığının artırılması için mimari tasarımın bir gereklilik olarak benimsenmesini ve desteklenerek gelişmesini sağlar. Bu kapsamda, tasarım kalitesini artırıcı önlemler alınmasının yanı sıra, yapılacak her çevresel düzenlemede, her yapıda mimari tasarım katkısı aranır.

5. Kamu yönetimi, içinde mimarlık ürünlerini de barındıran tarihsel ve doğal güzelliklerin, korunması ve yaşatılması için, bilimsel esaslara dayalı olarak kurumsal yapılanmalar oluşturur, bu yapılara gerekli desteği verir ve onları kurumlaştırır. Merkezi-yerel yönetimler, kentlerin simgesel değerini oluşturan koruma-yaşatma projelerine özel önem verir, kentli kuruluşların ve kentlilerin bu konudaki çabalarını destekler, onların bu sürece katılımını sağlayacak koşulları oluşturur. Ülkenin sanat ve kültür birikimi bağlamında Cumhuriyet Dönemi dahil bütün mimarlık mirasının envanteri çıkartılıp tescil edilerek, koruma altına alınır. Bugünün mimarlık eserlerine de geleceğe bırakılacak miras olarak aynı işlem uygulanır.

6. Mimarlık yapıtlarının ve yaşanabilir çevrelerin oluşturulması, yaratıcı çabayı gerektirdiği kadar, çeşitli meslek dallarının yoğun katkısını gerektirir. Bu nedenle herhangi bir hizmet alımı işinden farklı olarak yapı çevreyle ilgili projelerinin yaptırılmasında ve uygulamasında, iş verme süreci sağlıklı işleyecek şekilde belirlenir ve yürütülür. Yapı üretim süreci içinde yer alan bütün disiplinlerin, mesleklerin ve uzmanlıkların, yapı üretimine ilişkin ortak sorumluluğu vardır. Bilimsel bilgi ve yaşamın hızı arttıkça zenginleşen bu sürecin bütünlüğünü koruyacak düzenlemeler yapılır.

7. Merkezi-yerel yönetimin ve inşaat sektörünün mimarlık hizmetinden daha fazla yararlanması için, bu sektörlerle ilişkin yasal düzenlemelerin yanı sıra, bu kesimlerin gereksinimlerine ilişkin programlar gerçekleştirilir. Özellikle kamu yapıları ve kentsel çevre düzenlemeleri için mimarlık yarışmaları açılır. Diğer önemli tasarım projelerinin de yarışmayla elde edilmesi özendirilir.

Merkezi-yerel yönetim daha nitelikli mimarlık ve kent ortamlarının oluşturulabilmesini sağlamak amacıyla, toplumun eğitimini ve katılımını sağlayacak önlemleri alır. Bu amaçla ulusal ve yerel medyada programlar düzenlenir, okullarda eğitim programları oluşturulur.

8. Mimari müelliflik ve telif hakları korunur. Tasarım ve uygulama süreci başta olmak üzere tüm mimarlık alanında oluşan fikrî hakların, yasal güvenceye kavuşturulması yanında hukuki uygulamalarla geliştirilmesine özen gösterilir.

9. Mimarlık ortamını oluşturan tüm taraflarca, mimarlık eğitiminin (planlama, kentsel tasarım, peyzaj mimarlığı, içmimarlık dahil) geliştirilmesi, sürekli mesleki gelişimin sistemli hale getirilmesi ve mesleki yeterlilik sisteminin kurulup işletilmesi sağlanır. Kamu yönetimi işbirliği ile mimarlık eğitiminin ülkemiz olanaklarını gözeten ve ülkemiz ihtiyaçlarına yanıt veren bir niteliğe kavuşturulmasına yönelik olarak, eğitim süresi ve içeriği yeniden düzenlenir.

10. Mimarlık hizmetinin denetimini sağlayacak ve tüketici haklarını, güvenceye alacak, yapı ve mesleki sorumluluk sigortası hayata geçirilir. Mimarlıkla ilgili uygulamanın toplum karşısındaki sorumluluğu, mesleki etik kurallara bağlı olarak garanti altına alınır.

11. Türkiye Mimarlık Politikası bağlamında, yapılı çevrenin geleceğine ve sorunlarına karşı ortak çözüm arayışına yönelik olarak, kamu yönetimi güvencesinde, merkezi-yerel yönetim işbirliğiyle, kentlilerin, kentli kuruluşların, toplumun demokratik katılımını içeren eylem programları yürütülür ve bu programların kalıcı kurumsal yapılanmalara dönüştürülmesi hedeflenir. Bu politikaların ve programların merkezi olduğu kadar yerel olarak da oluşturulması ve yürütülmesi özendirilir.

Özetle, Türkiye Mimarlık Politikası, uluslararası gelişmeler ve ülkemiz gerçekleriyle bağlantılı olarak kullanıcının, mimarlık hizmetinin ve mimarın, toplum ve kamu yararına güvenceye alınmasını hedefler.

TÜRKİYE MİMARLIK POLİTİKASI'NIN UYGULANMASI

Kültürden sorumlu Bakanlık başta olmak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları ve diğer kamusal örgütlenmeler bu politikanın uygulanmasından sorumludur.

TMMOB Mimarlar Odası, Türkiye Mimarlık Politikası hedefinin temel güvencesidir. Bu hedefe yönelik çalışma stratejisini ve eylem programını ilgili kesimlerle birlikte yürütür ve geliştirir.